

VOJENSKÉ ZDRAVOTNICKÉ LISTY

ROČNÍK XXIX

únor 1960 únor

ČÍSLO 1

356.33:323.5

VLIV ZDRAVOTNICKÉHO ZABEZPEČENÍ NA MORÁLNĚ POLITICKÝ STAV VOJSK

Podplukovník Oldřich NERUDA, VLVDÚ JEvP, Hradec Králové

Úkoly dobudování socialistické společnosti a perspektivy přechodu ke komunismu zákonitě vyvolávají nutnost dalšího rozvoje výchovy v komunistickém duchu. Jednání a usnesení XI. sjezdu KSČ a celá řada později přijatých usnesení ÚV KSČ ukazují, že obrovské revoluční přeměny, které pod vedením strany uskutečňují naši pracující, staví stále více do popředí nutnost soustavného zvyšování uvědomělosti mas. Celá praxe naší socialistické výstavby zcela jasně potvrzuje, že uvědomělost mas je základním činitelem jejich aktivní, tvůrčí činnosti v tomto procesu.

I když strana zdůrazňuje určující význam socialistických výrobních vztahů v procesu zvyšování uvědomělosti mas, bojuje současně proti názorům o **samočinném** převratu v myšlení lidí p o u z e působením nových socialistických životních podmínek. Proto přikládá mimořádný význam cílevědomému vnášení socialistických idejí do vědomí pracujících, boji proti buržoasní ideologii a přežitkům v myslích lidí — boji za člověka všestranně rozvinutého, politicky a morálně pevného, zdravého, tělesně zdatného, s vysokým stupněm vzdělanosti.

Stejně zákonitostí platí a musejí být respektovány i v procesu upevňování morálně politického stavu vojsk. Naše armáda se připravuje nejen na boj, ale vojenská základní služba musí být významným článkem výchovy a přípravy občana socialistické a komunistické společnosti. Ani zde existence objektivních podmínek pro dosažení vysokých morálních kvalit vojsk, vyjádřených charakterem socialistického zřízení a z toho vyplývající jednotou zájmů armády a lidu i jednotou třídních zájmů mezi velitelským sborem a masou vojáků, **nesmí vést nikoho k závěru, že vysoké morálně politické kvality vojsk přicházejí samy sebou.** Pokrokové společenské zřízení a spravedlivý charakter přípravy na obranu země vytvářejí pouze podmínky umožňující výchovu potřebných morálních hodnot. Avšak převést tyto příznivé možnosti ve skutečnost — k tomu je třeba intenzivní a soustavné výchovné i organisátorské práce a vysoké péče všech složek bojové a politické přípravy vojsk.

Naše lidová armáda se připravuje na obranu socialistické vlasti a celého socialistického tábora. Jaká by to byla — v případě konfliktu —

obrana? Šlo by o třídní válku promítnutou do mezinárodního měřítka, v níž by vystoupily proti sobě dvě hlavní antagonistické síly — proletariát a buržoasie — ve světovém měřítku.¹⁾

V této podobě se válka ještě nikdy neprojevila. Na rozdíl od minulých válek by příští možná válka vyzdvihla do popředí politický cíl obou tříd — projevila by se jako **naprosto ostře vyhraněná třídní záležitost, vylučující jakýkoli kompromis.** V takovýchto podmínkách podstatně vzrůstá význam vlastností, jako je vytrvalost a zocelenost, statečnost a rozhodnost, vysoká politická bdělost, bezpodmínečná ukázněnost, otužilost, trénovanost a odhodlání překonávat obtíže vojenského polního života.

Proto je nutné si uvědomit, že daleko více než v minulých válkách by byl průběh války v současných podmínkách podmíněn vědomím a vůlí lidí, jejich ideologií, vztahem k politice své vlády, vysokým stupněm socialistického uvědomění a proletářského internacionalismu. To je jedna ze základních zákonitostí soudobé války a čím lépe a dříve ji poznáme, tím více budeme moci ovlivňovat bojeschopnost armády a v případě války i průběh bojové činnosti.

Z této skutečnosti vyplývají významné a odpovědné úkoly pro **všechny** příslušníky velitelského sboru — tj. i pro lékaře. Náčelník Hlavní politické správy generálmajor V. Prchlík na aktivu 5. až 6. 6. 1958 o problémech praktického uskutečňování vojenské politiky strany k tomuto problému řekl: „Další zvláštností armády je i to, že vzhledem k ostré třídní vyhraněnosti jejího poslání stává se důsledně politické domýšlení všech úkolů a výchova mas vojáků v duchu marxismu-leninismu a politiky strany nejen záležitostí stranických organisací a politických orgánů, ale i **prvořadou organickou služební povinností a záležitostí náčelníků.**“

Výchova v duchu marxismu-leninismu a politiky strany je sice základní a určující, ale jen jednou stránkou boje za vysoký stupeň politického uvědomění mas vojáků. Druhou, neoddělitelnou stránkou tohoto procesu musí být takový

¹⁾ Širší osvětlení této otázky viz materiály MNO-HPS „Dále budovat naši armádu jako armádu lidu v souladu s požadavky soudobého vojenství — stať III — Základní rysy soudobé války“.

styl a organisovanost práce, živé práce s lidmi, které jsou v souladu s vysokými požadavky.

Morálně politický stav vojsk je tedy určitý stupeň politického uvědomění, vyjadřující jednotu:

- přesvědčení o správnosti politiky strany;
- jednání, činnosti, jež je v souladu s tímto přesvědčením (s konkrétními úkoly vojenské politiky strany).

Praxe ukazuje, že velké nedostatky jsou právě ve vnášení socialistických idejí prostřednictvím konkrétních úkolů vojenské politiky strany. Mnozí náčelníci nevidí vůbec souvislost mezi těmito konkrétními úkoly a upevňováním socialistického uvědomění. Proto také ideově výchovná práce nezaujímá v procesu uskutečňování těchto konkrétních úkolů takové místo, jež jí přísluší. V plné míře to platí na úseku zdravotnického zabezpečení, které je nutno chápat jako konkrétní úkol vojenské politiky strany v oblasti péče o zdraví a tělesnou zdatnost vojáků.

Praxe u vojsk, vyjádřená především vztahem odpovědných funkcionářů k úkolům zdravotnického zabezpečení, ukazuje, že u mnoha útvarů není tato otázka vždy plně pochopena. U mnoha velitelů, náčelníků i vojenských lékařů převládají takové názory (jimž odpovídá praktická činnost) na poslání zdravotnické služby, které jsou odrazem starých společenských třídních vztahů, kdy péče o zdraví byla ve značné míře ovlivněna více ekonomickými zájmy jednotlivců (popřípadě stavovských skupin) než zájmy společnosti. Ještě dnes mnoho velitelů a odpovědných náčelníků odděluje a nevidí vzájemnou závislost a podmíněnost úkolů zdravotnického zabezpečení a zákonitostí výstavby naší společnosti a armády, ačkoli tyto úkoly je nutno vidět **především** z hlediska vývoje podmínek života společnosti.

Společenské přeměny hluboce ovlivňují nejen zaměření medicíny, ale i metody a formy lékařské praxe, výzkumu i vědecké činnosti. Proto je třeba neustále zkoumat a uvádět v soulad subjektivní stránku péče o zdraví s požadavky objektivního vývoje společnosti. Každá společenskoekonomická formace si vždy vytvářela svůj systém zdravotnické péče o člověka.

Náš stát vytvořil pro lékaře i pro celou zdravotnickou službu zcela nové, změněné podmínky. Byly v podstatě zlikvidovány předpoklady živnostenského chápání medicíny, lékař je příslušníkem pracující inteligence. Subjektivní činnost lékaře se zásadně změnila v důsledku změněného objektivního postavení. Vztah lékařů k nemocným i k zdravotnímu stavu pracujících vůbec je dnes podstatně jiný.

Hlavním faktorem ovlivňujícím činnost a postoj lékaře jsou **potřeby a požadavky výstavby společnosti**. Úkoly národního hospodářství vyžadují takovou zdravotní péči, která příznivě ovlivňuje zdravotní stav obyvatelstva, upevňuje pracovní schopnost a prodlužuje délku produktivního věku pracujících. A tento fakt — kvantitativní i kvalitativní potřeba pracovních sil socialistického hospodářství — je objektivním čini-

telem, který ovlivňuje samotné zaměření medicíny. V tomto je nutno spatřovat i podstatu socialistické medicíny jakožto medicíny **preventivní**.

Nutnost preventivního zaměření zdravotnictví vychází tedy z požadavku objektivního vývoje socialistické společnosti. Toto zaměření socialistického zdravotnictví je v přímém protikladu k zaměření zdravotnictví za kapitalismu, kde hospodářské principy vtiskovaly i takovým společenským vztahům, jako je péče o zdraví lidí, charakter živnostenského podnikání, jemuž je rozvíjení preventivní péče cizí.

Uskutečňovat zdravotnickou péči v souladu s požadavky objektivního vývoje socialistické společnosti znamená však zkoumat, poznat a respektovat **hlavního vykonavatele** této péče. To má totiž prvořadý význam pro způsob, metody a formy práce. Podívejme se na tento problém ve vztahu **léčebné a preventivní péče**.

V procesu léčebné péče je hlavním vykonavatelem lékař. Hlavní lékař útvaru organizuje, řídí a sám se osobně účastní provádění léčebné péče u svého útvaru. Úspěch léčebné péče závisí především na lékaři samém, na jeho odborných znalostech, na prostředí a režimu, který lékař vytváří a ovlivňuje, na jeho přístupu k lidem apod. I když se lékař jako důvěrník svých nemocných dostává do blízkého a častého styku s vojáky a může na ně svým vlivem působit, přesto je tento vliv v podstatě **individuální**. Metody a forma tohoto styku s nemocnými jsou určovány samotným lékařem z hlediska odborného zájmu na vyléčení nemoci již vzniklé.

Naproti tomu **v systému preventivní péče** — tj. zdravotnické péče, která plně odpovídá objektivním zákonitostem socialistické společnosti a která plně vychází z marxisticko-leninské poučky o rozhodující úloze lidových mas — jsou hlavním vykonavatelem této péče **masy pracujících**, vojenské masy. Na jejich uvědomění, možno říci zdravotnickém uvědomění, plně závisí účinnost a úspěch prevence. To však znamená, že dosáhnout maximálních úspěchů v preventivní péči vyžaduje věnovat maximální úsilí rozvíjení a upevňování zdravotnického uvědomění mas. Domyslíme-li tento požadavek do konce, vidíme, že se musí **podstatně změnit** — na rozdíl od procesu léčebné péče — postoj všech velitelů a zejména lékařů k lidem, metody a formy práce s nimi při rozvíjení prevence.

V podmínkách života armády jsou tyto závěry zvláště důležité. Zejména je nutno podtrhnout, že potřeba respektovat hlavního vykonavatele preventivní péče má význam nejen pro vojenského lékaře, ale i pro samotného velitele. Jestliže velitel chápe zdravotnickou péči zúženě jako péči léčebnou a v hlavním lékaři vidí jediného vykonavatele této péče, obrací se na něj se vším, co přímo či nepřímo souvisí se zdravím vojáků. Dochází pak i k tomu, že jsou lékařům ukládány úkoly, jež jim nepatří, i když se vztahují k úkolům péče o zdraví (např. odstraňování závad v čistotě a pořádku u jednotek).

Budou-li velitelé správně vidět úlohu vojenských mas i v péči o zdraví a z tohoto hlediska

na ně uplatňovat svůj velitelský vliv (nejen nařizovací, ale zejména výchovný), pak budou vytvářeny daleko lepší a správné podmínky pro úspěšné rozvíjení preventivní péče v útvech.

V této souvislosti je nutno zdůraznit, že tento požadavek má **objektivní a zákonitý** charakter. Žádný velitel se nemůže domnívat, že jeho účast a péče o zdravotnické zabezpečení může být závislá na jeho „chuti“ nebo „kladném vztahu“, na tom, zda mají čas apod. Naopak je **organickou** součástí jejich funkce, jejich velitelské odpovědnosti za svěřené vojáky.

Rozeberme tyto otázky podrobněji.

Strana v oprávněném postavení představitele dělnické třídy stanoví svojí politikou místo a úkoly armády a organizuje jejich důsledné plnění. Vojenská politika strany vyjadřuje tedy především objektivní zájmy vládnoucí dělnické třídy v oblasti vedení třídního boje vojenskými prostředky. To znamená, že zahrnuje otázky výstavby a upevňování bojové síly armády a řadu dalších otázek souvisejících s vojenskou obranou země.

Zdravotnické zabezpečení jako důležitý úsek výstavby a upevňování bojové síly armády pomáhá ke splnění cílů vojenské politiky strany a nelze je proto — zvláště vzhledem k současným požadavkům — nijak podceňovat. Na druhé straně si musíme uvědomit, že má (posuzováno jako vztahy mezi lidmi a činnost lidí přímo zúčastněných v procesu zdravotnické péče) svoji objektivní a subjektivní stránku. Nemůže proto být — ať už jde o stanovení obsahu či forem — záležitostí jednotlivců, jejich představ, tj. záležitostí subjektivní vůle.

Objektivní stránkou je působení zákonů na daném stupni vývoje společnosti a podmínek v dané zemi. Subjektivní stránkou je pak souhrn prostředků a forem, kterými se tato činnost realizuje. Máme-li dosáhnout úspěchu, musí být obě stránky v souladu. Pochopení této skutečnosti má velký význam pro samotnou činnost odpovědných a zúčastněných funkcionářů.

Co znamená respektovat objektivní stránku?

V současné době to znamená především pochopit, že dokončení socialistické přeměny ekonomiky naší země, prohloubení socialistické demokracie a dovršení socialistické revoluce i v oblasti ideologie a kultury bude mít za následek:

- nebyvalý vzrůst ekonomické síly naší vlasti a upevnění morálně politické jednoty lidu, což obojí tvoří základ bojeschopnosti naší armády;
- současně s tímto vývojem naší společnosti dojde i v postavení armády, v jejím složení, funkci a úkolech k hlubokým politickým i společenským změnám, které povedou k podstatnému zvýšení její bojeschopnosti a připravenosti, při čemž základním článkem zvyšování bojeschopnosti a připravenosti naší armády je její politická pevnost a třídní spolehlivost.

Pokud jde o zákonitost války, je nutno pochopit především vztah války a politiky — a to v tom smyslu, že je nutno přistupovat k je-

vům příští možné války (jejího vzniku, charakteru) z hlediska základního rozporu naší doby — rozporu mezi kapitalismem a socialismem; dále je nutno vycházet z toho, že střetnutí mezi kapitalismem a socialismem vtiskuje válce rozhodující třídní charakter, že politika podmiňuje nejen vznik a charakter války, ale má rozhodující vliv i na způsoby vedení války a charakter bojové činnosti. To předpokládá přistupovat k otázkám přípravy ozbrojených sil na válku vždy se znalostí společenských vztahů uvnitř státu a rozporů, které ze vztahů mezi státy různého společenského zřízení vyplývají. Je proto nutné znát základní rysy politiky socialistických, ale i kapitalistických států.

Dále je nutno pochopit, že v soudobé válce by natolik vzrostla úloha morálně politického činitele, že průběh i výsledek války by přímo závisel na tom, jaký je morální duch na frontě i v zemi během celé války. Morálně politický potenciál se projevuje ve všech sférách života a činnosti lidu, který vede válku. Je určován vztahem lidu k válce a k politice státu.

Velký význam morálně politického stavu lidu včetně vojenských mas spočívá především v překonávání všech těžkostí soudobé války, ve vůli a odhodlání za všech okolností splnit dané úkoly a nezbytně i ve vysoké iniciativě a aktivitě při řešení a plnění úkolů obrany země. Státy, které nemají tyto kvality, nebudou jistě schopné organizovaně plnit složité bojové úkoly a zvítězit ve válce.

Významnou úlohu vzhledem k otázkám války má zdravotnické zabezpečení vojsk. Kvalita zdravotnického zabezpečení vojsk má v soudobých podmínkách války strategický význam, zejména v tom, že po určité době války zdravotnická služba představuje hlavní rezervu pro doplnění armády návratem vyléčených raněných a nemocných. Chápeme-li správně základní vztah — vztah války a politiky —, pak tento úkol zdravotnické služby „vrátit maximální množství bojeschopných vojáků frontě“ se stává pro svůj strategický význam úkolem obrovského politického dosahu.

Funkce zdravotnického zabezpečení ve svém strategickém a politickém významu se uskutečňuje celou řadou opatření, která svým úzkým vztahem k vojákovi přímo ovlivňují jeho morálně politický stav (od práce sběračů raněných přes celý léčebně odsunový systém zdravotnického zabezpečení až k vyléčení a návratu k bojující jednotce). Proto soustavná péče příslušných funkcionářů — velitelů, politických pracovníků a příslušníků zdravotnické služby — o neustálé zkvalitňování zdravotnického zabezpečení vytváří ve vědomí vojáka přesvědčení, že nebude ponechán osudu, bude-li v boji raněn, ale naopak dostane se mu všestranné péče k uzdravení, k tomu, aby mohl opět se zbraní v ruce bojovat proti nepříteli. Zde je nutno poukázat i na souvislost s celým systémem stranicko-politické práce, ovlivňujícím odhodlání znovu bojovat proti nepříteli. O nutnosti vytvářet takovéto přesvědčení jistě nikdo nepochybuje, neboť bojové vlastnosti vojáka jsou tím znásobeny.

Při převádění této nutnosti ve skutečnost má odpovědnou úlohu jak vojenský lékař, tak velitel i jeho politický pracovník. Vztah všech těchto funkcionářů k úkolům zdravotnického zabezpečení má přímý vliv na vytváření zdravotnického uvědomění podřízených a prostřednictvím tohoto i na celkový morálně politický stav. O existenci politických důsledků péče velitele a jeho zástupce pro věci politické o zdravotnické zabezpečení nelze již dnes pochybovat.

Zdravotnické zabezpečení však nemá vliv na morální stav vojsk pouze za války, ale i v míru, a to nejen proto, že podmínky pro dokonalé zdravotnické zabezpečení za války je nutno vytvořit již v míru. Zkušenosti ukazují, že takové otázky jako správný režim dne, dodržování základních hygienických požadavků, dobrá organizace úrazové zábrany, kvalita léčebné péče apod. jsou důležitými faktory, které bezprostředně ovlivňují morálně politický stav vojsk. Přitom je nutno poukázat na tu skutečnost, že vztah morálně politického stavu a zdravotnického zabezpečení je vztahem dialektickým, který prodělává neustálý vývoj. Kvalita zdravotnického zabezpečení má vliv na morálně politický stav, ale naopak přístup lidí k úkolům zdravotnické péče odpovídá vždy určitému stupni morálně politického stavu.

Shrneme-li uvedené skutečnosti, můžeme udělat následující závěry:

1. Požadavky socialistické výstavby a zákonitostí soudobého vojenství staví nutně na pořad dne všestranné upevňování morálně politického stavu vojsk.
2. Morálně politický stav vojsk je nutno upevňovat komplexně, tj. v jednotě ideové výchovné a organizační práce na konkrétních úkolech přípravy vojsk, a to všemi příslušníky velitelského sboru.
3. Nedílnou součástí celkového procesu boje za upevňování morálně politického stavu vojsk

je realizace úkolů zdravotnického zabezpečení. Tento fakt je objektivní skutečností, jež s neustálým prohlubováním socialistické péče o člověka bude stále více vystupovat do popředí, a to zejména v rozvíjení preventivní činnosti.

4. Dalšímu rozvíjení zdravotnického zabezpečení, a to zvláště ve směru prevence, nebrání žádné objektivní potíže. Hlavní brzdou je myšlení lidí a vžitá praxe.

*

Tento článek pochopitelně nemohl vyřešit celou problematiku vlivu zdravotnického zabezpečení na morálně politický stav vojsk. To je úkol, který vyžaduje hlubokou vědeckovýzkumnou analýzu řady stránek celého problému. Zpracovat toto téma znamená:

- prozkoumat každou stránku jednotlivě a ukázat, jaký podíl má při rozvíjení myšlení lidí vůbec a při rozvíjení politického uvědomění zvláště;
- protože každá stránka tohoto problému má svůj vnitřní proces vývoje — svoji rozpornost — bylo by třeba poznat stupeň tohoto vývoje a porovnat, zda odpovídá nebo se opoždí za požadavky objektivního vývoje společnosti (např. v medicínské stránce zvláště léčebnou a preventivní péči, v dalším úlohu a činnost velitelských orgánů apod.);
- současně s tím by bylo třeba ukázat, zda formy a metody odpovídají obsahu té které stránky (např. zda formy preventivní činnosti jsou účinné, zda odpovídají úkolům apod.);
- prozkoumat kvality, schopnosti a styl práce lidí zúčastněných na této činnosti;
- prozkoumat všestranně vztahy lidí — všech funkcionářů i vojenských mas — zúčastněných v tomto procesu, a to zvláště z hlediska řídicí činnosti.